

ROZMYŚLAĆ SIĘ (152) *vb impf*

się (130), się (22).

o oraz a jasne.

inf rozmyślać się (40). ◇ *praes 1 sg* rozmyślam się (8). ◇ *2 sg* rozmyślasz się (1). ◇ *3 sg* rozmyśla się (21). ◇ *1 pl* rozmyślamy się (2). ◇ *2 pl* rozmyślacie się (2). ◇ *3 pl* rozmyślają się (4). ◇ *praet 1 sg m* rozmyślałem się, -m się rozmyślał (2). ◇ *3 sg m* rozmyślał się (10). *f* rozmyślała się (1). *n* rozmyślało się (1). ◇ *3 pl m pers* rozmyślali się (3). ◇ *fut 2 sg m* rozmyślać się będziesz (1). ◇ *imp 2 sg* rozmyślaj się (21) [w tym: rozmyślaj się każdy (2) może 3 sg]. ◇ *3 sg* niech, niechaj się rozmyśla (2). ◇ *2 pl* rozmyślcie się (2). ◇ *con 2 sg m* byś się rozmyślał (1). ◇ *3 sg m* by się rozmyślał (3). ◇ *1 pl m pers* byśmy się rozmyślali (1) *RejRozm*, bychmy się rozmyślali (1) *RejPos*. ◇ *3 pl subst* by się rozmyślały (1). ◇ *part praes act* rozmyślając się (24).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde bez cytatu s.v. rozmyślić oraz w objaśnieniu s.v. rozmyślacz.

Myśleć, medytować, zastanawiać się, rozważać; przypominać sobie; deliberare Mącz, Calep, JanStat, Cn; consultare Mącz, Calep; cogitare Mącz, Cn; aestimare, considerare, meditari, pendere, ponderare, reputare, versare Mącz (152): Cunctanter, Leniwie Rozmyślając się. *Mącz* 72b; *Delibero, Rozmyślam* się/ radzę się/ też niekiedy wątpię/ niewiem czego się yąć mam. *Mącz* 191b; *Reputo, Dobrze* poobcinam. Et *Metaph. idem quod Deputo, Vważam/ rozważam* rozmyślam się/ baczę. *Mącz* 333c, 191c [2 r.], 288b, 309c; *PRzetoć dano ty Książki abyś się rozmyślał/ A co ieft poćciwego abyś pilno* krył. *RejZwierc* B4; *Calep* 247a.

rozmyślać się na kogo, na co (28): BierEz Sv; A gdy on [Franciszek Spiera] do Wenecji i iachął/ będąc wdrodze/ iął się na to dziwnie rozmyślać [tj. na zamiar zaparcia się wiary]/ poczał mu duch panłki w fercu iego rozważać i wielką go mocą odwozić/ aby się zbawiciela swego i prawdy iego nie przął/ ani tam dla tego iezdził *MurzHist* C3; *RejWiz* 44; *A radzę* rozmyślay się/ każdy na swe sprawy/ *Chcefzli Bogu y sobie/ być* przyiaciel prawy. *RejZwierc* 133; *Deliberare et consultare de re aliqua, Rozmyślać* się na którą rzecz. *Mącz* 63d; *Haec dum dubitas menses abierunt decem, Gdy* się na to rozmyślałz/ etc. *Mącz* [95]c; *A czegoż iuż daley czekać* małz: na coż się iuż daley rozmyślać małz: gdyż widziłz iż czas twoy zawnie stoi przed oczyma twoimi/ a niewiełz ktorey godziny przypadnie tobie obiecana godziną twoią. *RejPos* 6v, 3v, 24v; *O człowieku poćciwym na co* się iuż rozmyślać ma/ przyzedłszy ku trzeciemu/ to ieft/ stárszemu wieku swoiemu. *RejZwierc* Bv; *Iako poćciwy człowiek* przyzedłszy k latom swoim ma stan swoy sprawować/ y iako się ma na przyszłą drogę swoją rozmyślać. *RejZwierc* B2; *iż ty dwie rzeczy nigdy w niey obumrzeć nie mogą/ iżby ktho rzekł by* nawięcy miał iż iuż mam dofyc/ a iżby się też kto zaię na bliską śmierć swą rozmyślał/ iedno tak z daleką na nie zagłada/ a do sta lat ią prawie każdy vpátruie. *RejZwierc* 66v; *Bo dobrze* się ieft na przyszłe rzeczy rozmyślać/ a o nich się z miłemi przyjaciółmi namawiać/ iakoby im zabięgać *RejZwierc* 87v, 68, 98v, [121] [2 r.], 137; *PaprPan* X3; *SkarŻyw* 353; *GórnTroas* 21. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym, Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym.*

rozmyślać się o czym (1): gdy mamy czynić o wśzytkim żywocie rośładek albo się onim rozmyślać *KwiatKsiąż* F2.

rozmyślać się w czym (2): Iáko zoľobná y Iozuemu roľkazaľ Bog/ áby fię od űłow iego ná żadną łtronę nie odchylaľ: ále w nich łámych rozmyślaľ. *CzechEp* 114, 123.

Ze zdaniem dopełnieniowym [= szukając odpowiedzi] [w tym z zapowiednikiem: na to (4); zaimek pytajny (5), iż(e), że (4), zaimek względny (1), li (1), aby (1)] (12): *MurzHist* M; *RejWiz* 157v; *Dubitare* utrum sit utilius, Rozmyľláć fię coby ze dwu rzeczy było wżyteczniejszyego. *Mqcz* [95]c; *Deliberant* utrum traiciant legiones ex Africa nec ne, Rozmyľliáya fię máyali záľtěpy z Afryky przewieść álbo nie. *Mqcz* 191b; iż Krol twoy á Pan twoy/ wroćil fię záľię do záľtwożonego kroleľthwá łwego/ [...] Rozmyľláiac fię ná to/ iáką pociechęby miaľo thákie kroleľtwo káźde vpáďle á záwiedzyone/ gdyby znalazľo krolá łwego łćraconeęo. *RejPos* 113v, 54v; *HistLan* F4v; Niechże fię rozmyľla co ten Pan iefť/ y co zá obyczáiw. *RejZwierc* 47v; Rozmyľlay fię káźdy/ Ná co maľz przyść záwżďj. *RejZwierc* 239; A ty pánie łáľiedzie rozmyľlay fię ná to/ Iż záwżďy żimaľ przyďdzie kiedy łćhodzi láto. *RejZwierc* 241v, 167, 170v.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia w zdaniu nadrzędnym [na co] (4): *RejPs* 179; Rozmyľlayże fię ná to pilnie/ á páľrz ábyś fię namniey nie wýłaczaľ od tákowego Pána łwoiego/ pamiętaľ ábyś ni w czym nie przeľłuchaľ á roľkazania iego *RejPos* 3v; A ták trzebaľ fię nam pilno rozmyľláć ná tę droęę/ ábychmy fię po niey nie leďa iáko tuľáli/ á nie támaľ łzli gdzie nas nioľą oczy/ iáko byďľę zá łhrawaľ *RejZwierc* 137v, 81v.

Zwroty: »długo się rozmyślać« = *diu cogitare* *Mqcz* (2): Byľem oľkarżon o wiaię do Legáta/ Ku ktoręmu/ niżem poiacháľ/ iáľęm się łľobą długo rozmyľláć/ com teľz i iadać wczynil *MurzHist* M; *Mqcz* 236b.

»dobrze się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (5): Oľtrzeęaľ ie táko mować: Dziećię dobrze się rozmyľlay/ A nie łáďa czego łápay. *BierEz* L3v; Dobrze fię ná to rozmyľlaľ/ Iżby potym nie żáľowaľ. *BierEz* Sv; A iefťliż to s pilnoľcią łobie przećyťaľy/ Šľuľzna áby fię ná to dobrze rozmyľláľy. Ze chociaż fię to báśni á plotki im żďáďzaľ/ Wíżákoż młodym ćyťaľiac iľcie nie záwáďzaľ. *HistLan* F4v; *PaprpPan* X3; *SkarŻyw* 504.

»pilnie (a. pilno) się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (4): pilno fię rozmyľlay/ iże iefť grzechem żárażono mdľe á krewkie ćľłowięćeňľtwo twoie/ iż cie záwżďy ćiąęnie á wiedzye wíęcey ku żľemu á niżli ku dobremu *RejPos* 54v, 3v; A ták káźdy poććiwy ma fię pilnie rozmyľláć ná káźďą łpráwę łwoięę/ áby iey záwżďy z nádobnym rozmyľľem á zá ráďą łľawnego rozumu poććiwie wżywaľ. *RejZwierc* 81v, 137v.

»z sobą, sam w sobie się rozmyślać« [*szyk zmienny*] (2:1): *MurzHist* Mv; *Multum et diu cogitare*, Długo fię s łobą rozmyľliáć. *Mqcz* 236b; *Animus cogitationibus volutare*, Rozmáylicie fię łam w łobie rozmyľláć. *Mqcz* 506d.

a. *Namyślać się przed podjęciem decyzji, zwlekać z podjęciem decyzji* (61) : Przeto fię trzebaľ rozmyľláć/ Máľey łżkody nie bárzo dbáć. *BierEz* Q3v; *RejRozpr* G4v; A iuż cie oycze proľim nicz fię nie rozmyľlay A na łaskę pana łwego tego łina nam day *RejJóz* N7; *RejKup* k5v, m8v; *MurzHist* C3v; *RejZwierc* 28v; *BibRadz* I 138c *marg*; *Serum est in Thalamo cunctari*, Nie wczás yuľz kto fię w poľożnicy rozmyľla. *Mqcz* 72a; dobrze kręw puľzczać. [...] A wżáľzczaľ gdy y inemu łekáľřtwu ćzáľu niemáľz: w nagľey rzeczy/ gďżie niemoc nie ďa łye rozmyľláć. *SienLek* 32v; Bo fię iuż támaľ trudno

będzie rozmyślać/ bo iáko piímo powiáda: Iż w then čás w ocemgnienu zápali fie niebo y ziemia *RejPos* 7; *SarnStat* 791 [2 r.].

rozmyślać się na co (16): gdyż to wízytíko na co się tu rozmyślá w Wenecjéi śmieie vczynił. *MurzHist* Dv; *RejZwierc* 157; IM Pan Marszałek gotow to czynic iakoz ledwie dotych czasow (nacosię rozmyślał ieszcze certis respectibus) iuz nie począł *ActReg* 148; *SarnStat* 791 [2 r.], 813 [2 r.]; *CzahTr* D. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym, Ze zdaniem okolicznikowym czasu.

rozmyślać się w czym (1): Bog fie w tey rzeczy rozmyślał/ Bo ludzi więcey miłował: Aby obietnicę ípełnił *BierEz* Lv.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (3); zaimek pytajny (11), aby (2), jeśli ‘czy’ (2), iż (1)] (16): Iozeph rozmyśla fie iuz vciekfzy czo czynić ma z íobą *RejJóz* F5v, H8v; A tak dobrze fie rozmiíliacz Na kazdą rzecz czo maís działacz Bo kto prętko wczó wíkakuié Rzadko tego niezaíuié *RejRozm* 404, 405; Powiedzyał iey/ rozmyślam fie iellíc mam íwoie miísterítwo vkázác/ ktorem od bogow wzyął w Egipcie. *BielKron* 122v, 309; Diu multumque haesitavi quid facere deberem, Długom fie rozmyśláł com miał czynić. *Mącz* 91a, 212d; *RejPos* A2; A ták thu iuz widziíż iż fie trzebá rozmyśláć komu dobrodzieyftwá czynić *RejZwierc* 101; Trzebá [fie rozmyśláć] ná to/ Iż nie iutro będzie láto. Nie záwždy iágod zbieramy/ Ná iutro fie rozmyślamy. *RejZwierc* 232v, 74, 87, 239; *SkarŻyw* 583; *SkarKaz* 3a.

Ze zdaniem okolicznikowym czasu [w tym z zapowiednikiem: dawno (dawniej) (2), potem, na to, gdy (4), niż(li) (3) = zanim] (7): Dawniey fię [!] bylo rozmyśláć Niż teras gdy kaza wííyadać. *RejKup* c6, y7v; A ták gdy co czynić maíz/ rádzéc fie rozmyśláć/ Niechceízli po ogonie/ noíem z gębą kryíláć. *RejFig* Aa7; *RejZwierc* 51v; Rozmyślályże fie potem gdy co maíz z gniewu vczynić. *RejZwierc* 81v, 25v, 214v.

W połączeniu szeregowym (1): A thák nic fie nie trwoż/ nic fie nie rozmyślay/ á puízcżay żagle beípiecznie po wiátru ktory cie ciągnie do portu obiecánego twego/ á nie ogláday fie nic ná młodość á ípráwy ludzkie íwiáthá tego *RejZwierc* 177.

W przeciwstawieniu: »rozmyślać się ... czynić« (1): Poíeł ym powieda yż yuz Czáfíu niemaís rozmyśláć fię yéno czinić *RejKup* y6.

Przysłowie: *RejZwierc* 214v; COkolwiek czyniíż rozmyślay fie záwždy/ A końcá pátrzay/ ná czo ma przyść káždy. *RejZwiercTrzec* Aaa2v.

Frazy: »nic się nie rozmyślając« = *bez namysłu* (1): Texty dziwne á wiríże rozmáite ták nic fie nie rozmyśláíác czynił. *RejZwierc* 274v.

»prozno już się rozmyślać« (2): Iuz fie prozno rozmyśláć/ boć to o nas idzie Boć nam iednak iuz przedíę/ to na złe wynidzie *RejJóz* A8v, P2v.

Zwroty: »(nie)długo, (nie)wiele się rozmyślać« = *diu multumque haesitare, versare diu* *Mącz* [szyk zmienny] (8:2): *RejZwierc* 51v; *BielKron* 309; Paratius dimicare, Prętko fie podkáć nie wiele fie rozmyśláyác. *Mącz* 279d, 91a, 486b; *RejPos* 9; Mędrcy fie długo kaza więc rozmyśláć/ A rozmyśliwízy długo nie odwłaczác. *RejZwierc* 228v, 25v; Nie długo fię rozmyśláli/ íkoro głos Boży zá vyrzenim oney gwiazdy do íercá ich przyízedł *SkarŻyw* 26; *CzahTr* D.

»nie w czas się rozmyślać; będzie się nie w czas rozmyślać« (3;1): Nuże/ Nuże/ Pośpieśleycze Iuż fie nie w Czas rozmyślacze Niewczas czy fię téraz wraczacz Dawno było tego maczać *RejKup* x3, c5v, y6; Pomniſz też ná to iż fie iuż tám będzie nie wczás rozmyſláć *RejPos* 241.

Szeregi: »nie rozmyślać się ani odkładać« (1): Prędko go [*baranka*] iedzą nierozmyſláią fię áni odkłádáią dzień zá dzień. *KrowObr* 186.

»rozmyślać się a rozumu się radzić« (1): Y mądrzi tak navczali Abismi fie rozmiſliali A rozumu fie radziły Czo biłmi potim ſprawily *RejRozm* 405.

W przen (1) : Y Tu fie przyrodzenie długo rozmyſláło/ Gdy tę głowę w ſwych ſprawach/ poſtánowić miáło. *RejZwierz* 51v.

b. Mieć zamiar, planować (3) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A [*Bóg*] wielekroć fie rozmyſláł áby fie był ſmiłował nád niemi *RejPs* 158v.

cum inf (1): Rano gdy fie Lot rozmyſláł ielſzcze z miáłtá wynidź/ wywiedli go Aniołowie y z żoną y z dziewczkami przed miáłto rzekąc *BielKron* 12.

Zwrot: »na jutro się rozmyślać« (1): Nie záwždy iágod zbieramy/ Ná iutro fie rozmyſlamy. *RejZwierc* 232v.

c. Przewidywać, oczekiwać (4) :

rozmyślać się na co (2): A rozmyſlay iáki tho ieſt ſtrách/ y iáka pomſtá/ gdy rozmyſliſz grzech ſwoy w ſumnieniu ſwoim/ á nie rozmyſlay fie nic ná przedłúzenie czáfu. *RejPos* [249], 164.

[*Ze zdaniem dopełnieniowym*: Perswadowałbych krolowej, aby tam [*do Poznania*] się nie kwapiła, ale rozmyſlam ſie, by mojej życziwej rady w co inego nie obracano; wszakoż *pro debito meo* [zgodnie z moim obowiązkiem] uczynię, a jeſli repulſy wezmę, *cessabo* [*przeſtanę*]. *ListyPol* II 1549/309.]

a. Bać się, że się stanie coś złego [na co] (2) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): tedy on poſtronny krol zábiega temu/ á pilnie fie ſtára/ iákoby ono potomſtwo krolewſkie á on narod zágubić mogł. Bo fie ná to pilnie rozmyſla/ iżby ták ſnádnie vpáſć muſiáła zwirzchność iego. *RejPos* 25.

Zwrot: »pilnie się rozmyślać« (1): *RejPos* 25 *cf Ze zdaniem*.

W przen (1) : Iż to ſzczęſliwa Rzeczpoſpolitha co czáfu pokoju rozmyſla fie ná niepokoy á boi fie trwogi/ bo iuż wſzędy á wſzędy oblany ſá krwią gránice náſze *RejZwierc* [283]v.

d. Kierować się w swoim działaniu względem na coś, na czyjeś dobro, dbać, troszczyć się (32) :

rozmyślać się na kogo, na co (4): Bo fie ten záwždy muſi rozmyſláć ná to/ coby áni ſławie/ áni poćciwoſci/ áni zdrowiu/ áni wdzięczney ſwobodzye iego nic nie ſzkodziło. *RejZwierc* 142; Bych miał twoię młodość tedybych ták vczyńił/ ále fie muſzę rozmyſláć ná ſtrudzone ludzi/ bo ci dawno ſobie thu leżąc á czekáiąc naſ odpoczywáią. *RejZwierc* 149v; gdy mu fie ſyn vrodził/ iuż był poczał lichwić/ y inemi kſtałty lákomemi nábywác dobrego mienia ſwego/ rozmyſláiąc fie ná onego ſyná ſwego. *RejZwierc* 176, 31v.

a. Z przeczeniem lub przysłówkiem niższego stopnia: nie dbać, nie przejmować się, lekceważyć (28) :

rozmyślać się na co (24): *RejWiz* 175v; *RejZwierz* 128; Bo y złoczyńcá á rozboynik ſwiátá tego/ chociaż pewnie wie iż ma być wydáne ledá kiedy ná márne męki ciáło iego/ á wždy fie máło ná

tho á prawie nic nie rozmyśla/ dla onego márníego á mizernego y bárzo krotko trwáiącego pożytku
śwego. *RejPos* 184v, 4v, 159v, 205v, 230, 260, 275, 280; Nacz śie mało rozmyślał ten śtáruśzek miły/
Ktoremu ifcie więcej dziatki miłe były. *HistLan* A3; Tákże tez y dziewki gdy kto dawa zá mąż/ theż
śie rzadko rozmyśla ná obyczáie/ ná wychowanie/ kiloby miał połczwarty wśi *RejZwierc* 31; A tego
nie baczy iż śobie w onych trudnościach á w onych pracach y fráfunkoch wiele czáfu żywotá śwego
vkracza/ á nic śie ná przyśzły czás nie rozmyśla/ iedno nędzney fortunie wśzytki śwe śprawy y śam
śiebie w niewolą záprzeda. *RejZwierc* 159v; Lekko idąc táńże zaydę/ Y ták prętko wśzytko naydę/
Iáko thy śkacząc by Záiąć/ Ni nacz śie nie rozmyśláiąć. *RejZwierc* [233], 22, 32, 41 [2 r.], 70v, [782],
134. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: na to (3); zaimek względny (3), że (2), jeśli(by)
(2)] (7): gdy podawałz zyemi ciáło bliźniego śwego/ ábo iákiego powinowátiego śwego/ w ręce á w
opiekę Páná śwego/ nie płáczże nic/ rozmyśláiąć śie ná iákie przyśzłe trudności śwoie/ ábo ná iákie
niebeśpieczności świátá tego *RejPos* oo4, 85, 205v, 280, 352v; *RejZwierc* 142; *KochDz* 105.

Szereg: »mało śobie wáżyć a mało śię rozmyśláć« (1): á z dáleká iáko Orzeł z gory wśzytko co śie
k czemu ściąga przepáthruie/ iuż on mało śobie tych drobnych przypadkow od świátá y od fortuny
wáży/ á mało śie ná to rozmyśla. *RejZwierc* 22.

Synonimy: rozbaczać, rozbaczać śię, rozbierać, rozejmować, rozeznawać, rozprawować śię, roztrząsać.

Formacje współrdzenne cf MYŚLIĆ.

Cf **ROZMYŚLAJĄCY SIĘ**, **ROZMYŚLANIE**, **ROZMYŚLANIE SIĘ**

KW, RS